

Oblehípata – az bilinen ama umut veren bir meyve bitkisi

Автор(и): ас. Кирил Кръстев, Институт по декоративни и лечебни растения – София

Дата: 27.04.2025 Брой: 4/2025

Yalancı iğde (*Hippophae rhamnoides*), aynı zamanda deniz topalak, kum iğdesi veya Sibirya ananası olarak da bilinir, çeşide bağlı olarak yuvarlak, kompakt, yayılan veya piramidal bir taç oluşturan, 1–3 m yüksekliğinde çok yıllık bir çalı veya 3–6 m'ye kadar bir ağaçtır. Antik Yunanlar yalancı iğdeye *Hippophae* – "parlayan at" adını vermişler ve yaprakları yarış ve savaş atlarının beslenmesinin bir parçası olmuştur.

Bu meyve bitkisi, *Elaeagnaceae* Sendl familyasına, *Hippophae* L. cinsine aittir. Karakteristik bir özelliği, köklerde ve farklı düzeydeki dallarda yumru oluşumudur; bu sayede, toprak bakterileri ile simbiyoz halinde, baklagil bitkilerine benzer şekilde atmosferik azotu bağlar. Üç türün – *H. thibetana* Schlecht, *H. salicifolia* D. Don ve *H. rhamnoides* L. – tamamı içinde sadece *H. rhamnoides* L. 190'dan fazla aktif bileşeni nedeniyle insan sağlığı,

kozmetik endüstrisi, eczacılık ve tıp için ekonomik öneme ve değerli özelliklere sahiptir. Ayrıca, çekici yaprakları ve meyvelerle yüklü uzun meyve dalları nedeniyle yüksek süs değerine sahip olduğundan, park ve bahçelerin peyzajında da kullanılabilir.

Üçüncü yıldan sonra meyve vermeye başlar. Yalancı iğde meyvelerinin en değerli kalitesi, meyve etinde ve tohumlarda bulunan yalancı iğde yağıdır – taze meyvelerde %6–7'ye kadar, bazı çeşitlerde %10'a ulaşır. Yağ karmaşık bir bileşime sahiptir: %40–50 mg karotenoidler, %100–160 mg E vitamini, %2.70–5.60 mg K1 vitamini, %240–280 mg steroller ve büyük miktarda doymuş ve doymamış yağ asitleri.

Bu meyve bitkisinin meyveleri son derece zengin ve çeşitli bir kimyasal bileşime sahiptir: karbonhidratlar – %4.56–16.86, baskın olarak monosakkarit içeriği ile; organik asitler – %1.53–3.35; pektin – %0.31–0.34; tanenler ve aromatik maddeler %0.14–0.29.

E vitamini içeriği yüksektir – %8–16 mg, ayrıca C vitamini içeriği %300–500 mg'a ulaşabilir. Meyve eti ayrıca şu vitaminleri içerir: A (%1.99–18.50 mg), B₁ (%0.035 mg'a kadar), B₂ (%0.06 mg'a kadar), folik asit (%0.08 mg'a kadar), K (%2.7–5.6 mg), P (%250–700 mg) ve diğer biyolojik olarak aktif bileşikler (mg/% olarak): triterpenik asitler (20–110), serotonin (%2.5'e kadar), betain (90–360), kumarinler (1–2.4) ve oksikumarinler (75–90).

Yalancı iğde yağı, bakterisidal, yara iyileştirici ve analjezik etkilere sahiptir, bu nedenle mide ve onikiparmak bağırsağı peptik ülser hastalığının, bazı jinekolojik hastalıkların, zor iyileşen yaraların tedavisinde ve genel bir

tonik olarak kullanılır.

Antik Moğol, Antik Yunan, Çin ve Tibet tıbbında, yalancı iğde meyveleri safra yolu hastalıkları, cilt hastalıkları, romatizma ve gut tedavisinde kullanılmıştır. Meyvelerden elde edilen su ve meyve ile dalların kaynatılmış suyu saç dökülmesine karşı kullanılır.

Yalancı iğdenin yer koşullarına ilişkin spesifik gereksinimleri vardır.

Soğuğa dayanıklı bir bitkidir – derin dormansi döneminde -45 ila -50 °C'ye kadar dayanır (Sibirya ve Moğol formları), ancak bizim koşullarımızda – sıcaklık dalgalanmaları ve geçici ısınmalarla karakterize edilen kışlar – kışa dayanıklılığı keskin bir şekilde azalır.

Yalancı iğde ayrıca toprak ve hava nemi konusunda çok talepkardır ve ne yüksek hava sıcaklıklarını ne de kuraklığı tolere eder. Bu, sık kök sistemi nedeniyle olur.

Bu nedenle, bitkinin başarılı bir şekilde yetiştirilmesi için, nispeten küçük sıcaklık dalgalanmaları ve daha yüksek yağışa sahip, daha serin bölgelere ihtiyaç vardır.

Yalancı iğde toprak koşulları konusunda talepkardır; hafif mekanik bileşime sahip, iyi drene edilmiş, hafif asitten nötr reaksiyona sahip – pH 6.5–7, fosfatlar açısından zengin, yüksek humus içeriği ve organik kalıntılarla

birleşmiş topraklarda iyi büyür ve meyve verir. Ağır ve su basan toprakları tolere etmez.

Bu meyve bitkisi ışığı seven bir bitkidir. Güçlü gölgede uzun boylu büyür, zayıf dallanır ve geç meyveye yatar.

Bu nedenle, yalancı iğde dikimi için ayrılan alanlar, gereksinimlerine mümkün olduğunca yakın olmalıdır.

Bunun için en uygun topraklar hafif – alüvyal, tarçın orman, karbonatlı, gri-kahverengi orman ve koyu gri topraklardır.

Birincil toprak işlemesi 40–50 cm derinlikte yapılır. Dikim öncesi gübreleme, bundan önce veya önceki yıl içinde 4–5 t/da organik gübre ile yapılır. Ek olarak 80–100 kg/da süperfosfat ve 20–30 kg/da potasyum sülfat uygulanır. Tüm alanı gübrelemek mümkün değilse, her dikim çukuruna toprakla iyice karıştırılmış 5–6 kg çiftlik gübresi, 80–100 g süperfosfat ve 25–30 g potasyum sülfat konur.

Dikim için en uygun zaman sonbahardır, ancak ilkbahar dikimi de mümkündür, en geç Nisan sonuna kadar. Tercih edilen dikim materyali iki ve üç yaşında köklü fidanlardır. Dikim, 50 cm derinliğinde hendeklerde veya dikim çukurlarında – 40 x 50 cm ve 35–40 cm derinlikte yapılır. Daha ağır topraklarda drenaj gereklidir ve doldurma eşit oranlarda toprak, kum ve turba karışımı ile yapılır. Dikim mesafeleri sıralar arasında 3.5–4 m ve sıra içinde 2–2.5 m'dir. Kök boğazı toprak yüzeyinden 5–10 cm yukarıda olmalıdır. Dikimden sonra bitkiler budanmaz. Her bitki 10–15 litre su ile sulanır.

Yalancı iğde iki evcikli bir bitkidir, bu nedenle erkek tozlayıcı bitkilerin doğru düzenlenmesi çok önemli bir koşuldur. Dişi bitkilerin güvenilir tozlanması, her iki sıra dişi bitkiyi bir karışık sıra ile değiştirerek sağlanır – her 5 dişi bitki için bir erkek bitki dikilir.

Yalancı iğde yetiştirmenin en etkili yolu, sıralar arasını çimlendirmek ve sıra içini sistematik olarak biçilmiş çim ile malçlamaktır. Toprak verimliliğine bağlı olarak, bitkilere her yıl 20–25 kg/da amonyum nitrat veya aynı oranda başka bir azotlu gübre ile üst gübreleme yapılır.

Bitkiler çok gövdeli çalılar – birkaç sürgünle – veya tek gövdeli ağaçlar olarak terbiye edilir. Ağacın kompakt, alçak bir taca sahip olması için, ilk 4–5 yıl boyunca sadece fazla, yanlış yerleştirilmiş ve tacı sıkılaştıran dallar çıkarılır. Yeni çıkan kök sürgünleri, tabandan kesilerek çıkarılır. Dallanmayı teşvik etmek için bazı dallar 10–20 cm kısaltılabilir. Yılda bir kez, kuru, hasarlı ve kırık dalları çıkarmak için hijyenik bir budama yapılır. Sekizinci yıldan sonra, gençleştirme budaması yapılır – üç yaşındaki odun üzerinde.

Çiçeklenme sırasında rüzgar yoksa, dişi çiçeklerin ek tozlanması gereklidir – erkek bitkilerden çiçekli dallar kesilir ve dişi bitkilerin taçlarına bağlanır veya üzerlerinde sallanır.

Meyve gelişimi yaklaşık 100 gün sürer ve olgunlaşma Temmuz sonu – Ağustos aylarında gerçekleşir.

Mekanize hasat için dalları sallayan vibrasyon makineleri kullanılır. Meyvelerin elle toplanması, dallardaki dikenlerin varlığı, kısa meyve sapları ve dallara sıkıca bağlı meyveler nedeniyle zordur. Bu nedenle, az veya hiç dikenli olan ve daha uzun meyve saplı çeşitler yetiştirmek tavsiye edilir.

En yaygın çeşitlerin bir kısmı Rusya kökenlidir. İşte birkaç yeni Rus çeşidi:

Pantelevskaya

Bitki orta kuvvette, dallanmış ve yuvarlak taçlı, dallar 45 ° açıyla çıkar.

Meyveler iri, ortalama ağırlığı 0.8–1 g, uzun-oval, turuncu-kırmızı, 3–4 mm uzunluğunda meyve sapına sahiptir.

Meyvelerin kimyasal bileşimi: şekerler – %5.8, asitler – %1.9, C vit. – %87.5 mg,